

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № e-2-2(102)-672/2022

20.09.2022

ALİ MƏHKƏMƏ

Azərbaycan Respublikası adından

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin
Kommersiya, Mülki və İnzibati
Kollegiyası**

**Ərizəçi Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi
Xidməti 12 sayılı Ərazi Vergilər Baş İdarəsinin Maraqlı şəxs qarşı iş üzrə**

Q Ə R A R

Açar sözlər: məhkəmə aidiyyəti, fikir ayrılığı

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya, Mülki və İnzibati Kollegiyalarının hakimləri Məmmədli Bəhram Məmməd oğlu, Hüseynov Abiddin Qabil oğlu və Rəsulbəyova Nigar İmran qızından ibarət qarışıq tərkibdə ərizəçi Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti 12 sayılı Ərazi

Vergilər Baş İdarəsinin Maraqlı şəxs qarşı “ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması” tələbinə dair iş üzrə məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı məsələyə baxıldı.

İşin halları

1. Hüquqi şəxs haqqında məlumatdan görünür ki, Samux rayonu Alabaşlı qəsəbə Uşaq bağçası körpələr evi 2001-ci il 26 yanvar tarixdə dövlət qeydiyyatına alınmış, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Təşkilat-hüquqi forması digər qeyri-kommersiya təşkilatı, mülkiyyətinin növü dövlət mülkiyyəti, əsas fəaliyyət növü məktəbəqədər təhsildir. Həmin hüquqi şəxsə 2004-cü il 26 oktyabr tarixdə ***** nömrəli VÖEN verilmişdir. Hüquqi şəxsin rəhbəri Maraqlı şəxsdir.

İş üzrə qəbul edilmiş məhkəmə aktları

a) Gəncə Kommersiya Məhkəməsindəki icraat

2. Ərizəçi Dövlət Vergi Xidmətinin 12 sayılı Ərazi Vergilər Baş İdarəsi (bundan sonra – “ərizəçi”) Maraqlı şəxs (bundan sonra – “maraqlı şəxs”) qarşı ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək, vergi ödəyicisi olan hüquqi şəxs Samux rayonu Alabaşlı qəsəbə Uşaq bağçası körpələr evinin Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna 2036,94 manat məbləğində borcunun ödənilməsinə təmin etmək üçün həmin hüquqi şəxsin icra orqanının rəhbəri olan maraqlı şəxsin ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

3. Ərizəçi tələbini onunla əsaslandırmışdır ki, vergi öhdəliklərini Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi (bundan sonra – “VM”) ilə müəyyən edilmiş müddətdə yerinə yetirmədiyi üçün 2022-ci il 5 avqust tarixə vergi ödəyicisi olan Samux rayonu Alabaşlı qəsəbə Uşaq bağçası körpələr evinin (VÖEN: *****) Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna 2036,94 manat borcu vardır. Yaranmış borc məbləğinin 5 gün ərzində dövlət büdcəsinə ödənilməsi məqsədi ilə vergi ödəyicisinə VM-in 65-ci maddəsinə əsasən bildirişlər göndərilmiş, lakin vergi ödəyicisi yaranmış borc məbləğini ödəməmişdir.

4. Gəncə Kommersiya Məhkəməsinin 2022-ci il 19 avqust tarixli, e-2-2(115)-1828/2022 sayılı qərarı ilə ərizəçinin maraqlı şəxsə qarşı ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması tələbinə dair ərizəsi geri qaytarılmışdır (hakim – G.Quliyeva).

5. Məhkəmə hesab etmişdir ki, maraqlı şəxsin rəhbəri olduğu uşaq bağçası dövlət orqanıdır, əsas fəaliyyət növü təhsillə bağlıdır, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul deyildir. Ona görə də, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlmədiyi üçün hazırkı iş üzrə maraqlı şəxsin ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması haqqında vergi orqanının ərizəsinə kommersiya məhkəməsində baxılmalı deyil. Ərizə geri qaytarılmalı, ərizəçiyə aidiyyəti üzrə ümumi məhkəməyə müraciət etmək hüququ izah edilməlidir.

6. Gəldiyi nəticəni məhkəmə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – “MM”) 13-cü, “Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – “MPM”) 24.2, 24.3, 26.1, 31.1, 152.1.3-cü maddələrinə və “İşlərin ümumi və yaxud kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2020-ci il 18 sentyabr tarixli Qərarının 12, 14-cü bəndlərinə istinad etməklə əsaslandırmışdır.

7. Həmin qərardaddan ərizəçi tərəfindən şikayət verilərək, Gəncə Kommersiya Məhkəməsinin 2022-ci il 19 avqust tarixli, e-2-2(115)-1828/2022 nömrəli qərarının

ləğv edilməsi, ərizə və ona əlavə edilmiş sənədlərin məhkəmənin icraatına qəbul edilməsi xahiş edilmişdir.

8. Şikayət bununla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmə tərəfindən ərizənin təmin edilməməsi hüquqi şəxs tərəfindən VM-in 78-ci maddəsində əks olunmuş vergi öhdəliyinin (DSMF üzrə) yerinə yetirilməməsi ilə nəticələnəcəkdir. Eləcə də, VM-in 23.1.15-3-cü maddəsindəki əks olunmuş vergi orqanının hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə nəticələnmişdir. Məhkəmə işə baxarkən sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırmamış və nəticədə iş üzrə düzgün olmayan qənaətə gəlmişdir. Belə ki, hüquqi şəxs barədə məlumat formasında digər kommersiya təşkilatı qeyd olunması həmin hüquqi şəxsin qeyri-sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması və yaxud heç bir halda sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul ola bilməməsi anlamına gəlmir. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2020-ci il 18 sentyabr tarixli Qərarının 23-cü bəndində MPM-in 26.2-ci maddəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (vergi orqanlarının) vergi ödəyicisi olan fiziki şəxslərin və ya hüquqi şəxslərin icra orqanının rəhbərinin ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması barədə ərizələrinə kommersiya işi kimi kommersiya məhkəmələrində baxılmasının mümkünlüyü nəzərdə tutulmaqla, dövlət orqanının kommersiya mübahisəsində tərəf olması istisna edilməmişdir. Gəncə Kommersiya Məhkəməsi həmin Qərara istinad etsə də, əsaslandırmasını düzgün aparmamış, adıçəkilən qərarın 23-cü bəndinin tələblərini gözləməmişdir.

9. Gəncə Kommersiya Məhkəməsinin 2022-ci il 29 avqust tarixli, e-2-2(115)-1828/2022 nömrəli qərardadı ilə şikayət təmin edilməmiş, ərizəçi tərəfindən verilmiş şikayət baxılması üçün işlə birlikdə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə göndərilmişdir (hakim – G.Quliyeva).

10. Məhkəmə mövqeyini belə əsaslandırmışdır ki, mübahisəyə kommersiya məhkəməsində baxılması üçün işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti, hüquq münasibətlərinin xarakteri buna imkan verməlidir və məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsində bu meyarların hər üçünün qarşılıqlı bağlılığı tələb olunur.

11. “İşlərin ümumi və yaxud kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2020-ci il 18 sentyabr tarixli qərarından da görüldüyü kimi tərəflərin subyekt tərkibindən asılı olmayaraq xüsusi icraat qaydasında baxılan işlərdən vergi ödəyicisi olan fiziki şəxslərin və ya hüquqi şəxslərin icra orqanının rəhbərinin ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması haqqında işlər üzrə tələblər o halda kommersiya məhkəmələri tərəfindən baxılır ki, həmin tələblər sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlmiş olsun. Lakin ərizəyə əlavə edilən hüquqi şəxs haqqında məlumatdan görünür ki, maraqlı şəxsin rəhbəri olduğu uşaq bağçası dövlət orqanıdır, qeyri-kommersiya təşkilatıdır, əsas fəaliyyət növü təhsillə bağlıdır, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul deyildir.

12. Gəlidiyi nəticəni məhkəmə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – “MM”) 13-cü, “Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – “MPM”) 24.2, 24.3, 26.1, 31.1, 152.1.3-cü maddələrinə və “İşlərin ümumi və yaxud kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2020-ci il 18 sentyabr tarixli Qərarının 12, 14-cü bəndlərinə istinad etməklə əsaslandırmışdır.

İİ.TƏTBİQ EDİLƏN HÜQUQ.

13. Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin müvafiq

müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

“Maddə 24. Mübahisələrin məhkəməyə aidiyyəti

24.1. Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri, pozulmuş və bərəsində mübahisə edilən hüquq və azadlıqları müdafiəsi məhkəmədən kənar digər qaydada həyata keçirilmirsə, bu Məcəlləyə və ya digər qanunlara müvafiq olaraq belə hüquq və azadlıqları müdafiə və təmin edir.

24.2. Mübahisənin ümumi məhkəməyə və ya kommərsiya məhkəməsinə aidiyyəti işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri nəzərə alınmaqla, bu Məcəlləyə müvafiq olaraq müəyyən edilir.”

“Maddə 25. Mübahisələrin ümumi məhkəmələrə aidiyyəti

25.1. Sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmayan mübahisələrə dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında ümumi məhkəmələr baxır.

...”

“Maddə 26. Mübahisələrin kommərsiya məhkəmələrinə aidiyyəti

26.1. Sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələrə (kommərsiya mübahisələrinə) dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında kommərsiya məhkəmələri baxır.

26.2. Kommərsiya məhkəmələri bu Məcəllənin 40-5-ci fəslində nəzərdə tutulmuş işlərə, habelə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqədar olduqda bu Məcəllənin 35-ci və 40-2-ci fəsillərində nəzərdə tutulmuş işlərə və qanunla onların səlahiyyətlərinə aid edilən digər işlərə də baxırlar.

...”

“Maddə 403-1. Kasasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə aidiyyətinə dair mübahisələrə baxılması

403-1.6. Kasasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə aidiyyətinə dair mübahisələr üzrə şikayətlərə və məhkəmə aidiyyətinə dair məhkəmələr arasında fikir ayrılığı məsələlərinə mülki, kommərsiya və inzibati kollegiyalara daxil olan hakimlərin qarışıq tərkibində tərəflərin təqdim etdiyi sənədlər əsasında, məhkəmə baxışı keçirilmədən və tərəflər izahatları dinlənilmək üçün çağırılmadan 10 gün müddətində baxılır.

403-1.7. Kasasiya instansiyası məhkəməsi məhkəmə aidiyyəti məsələsini həll edərəkən məhkəmələr tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

403-1.8. Kasasiya instansiya məhkəməsi məhkəmə aidiyyətinə dair mübahisələr üzrə şikayətə baxarkən:

403-1.8.1. işin məhkəmə aidiyyəti üzrə göndərilməsi və ya məhkəmə aidiyyəti haqqında ərizənin rədd edilməsi bərədə qərardadı dəyişiklik edilmədən, şikayəti təmin etmədən saxlaya bilər;

...”

14. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun “İşlərin ümumi və yaxud kommərsiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair” 2020-ci il 18 sentyabr tarixli 10 nömrəli qərarının müvafiq müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

“ ...

12. Bu baxımdan məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsi zamanı işin kommərsiya məhkəməsində baxılması üçün hüquq münasibətlərinin xarakterinə qiymət verilərəkən əsas tələb (və yaxud birlikdə baxılması mümkün olan əsas tələblərdən ən azı biri) üzrə mübahisənin tərəflərdən yalnız birinin deyil, ən azı iki qarşı tərəfin ayrı-ayrılıqda və ya birgə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyətindən,

yaxud da tərəflərin (*sahibkarlıq subyekti olub-olmamasından asılı olmayaraq*) bağlı olduqları bir sahibkarlıq subyektinin özünün fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlməli olması nəzərə alınmalıdır.

...

14. Əşya hüquqi münasibətlərdən və deliktdən irəli gələn mübahisələrdə mütləq şərt kimi mübahisənin hər iki tərəfin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmasına diqqət yetirilməlidir. Hər iki tərəfin kommersiya hüquqi şəxs olduğu halda, onların sahibkarlıq fəaliyyətindən kənar fəaliyyətinin olmaması baxımından bu kateqoriya işlərə kommersiya məhkəmələrində baxılması şübhə doğurmasa da, digər subyektlərə münasibətdə mübahisənin hər iki tərəfin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlməsinə diqqət yetirilməlidir. Belə ki, tərəflərdən birinin fərdi sahibkar statusuna malik olmasından asılı olmayaraq mübahisə həmin şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gəlmirsə, işə aidiyyəti üzrə ümumi məhkəmədə baxılacaqdır.

...”

iii. ALİ MƏHKƏMƏNİN MÖVQEYİ

15. Ərizəçinin şikayətinin dəlillərini iş materialları ilə birlikdə araşdıraraq qarışıq məhkəmə tərkibi hesab edir ki, şikayət təmin olunmamalı, Gəncə Kommersiya Məhkəməsinin 2022-ci il 19 avqust tarixli e-2-2(115)-1828/2022 nömrəli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

16. Belə ki, kommersiya məhkəmələrinin baxmalı olduğu mübahisələr sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələrdir. MPM-in 24.2 və 26.1-ci maddələrinin (bax yuxarıda § 13) tələbləri baxımından mübahisəyə kommersiya məhkəməsində baxılması üçün işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri buna imkan verməlidir. Bu mübahisələrin aidiyyəti sözügedən hər üç meyarın mövcudluğu nəzərə alınmaqla müəyyən edilir.

17. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun “İşlərin ümumi və yaxud kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair” 2020-ci il 18 sentyabr tarixli 10 nömrəli qərarında (bax yuxarıda § 14) formalaşdırdığı hüquqi mövqelərə görə, mübahisə üzrə tərəflərin hüquq münasibətlərinin xarakterinin sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olması işin ümumi və ya kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyənləşdirilməsi baxımından həlledici meyardır.

15. Hazırkı halda ərizə tələbinin predmetini əsas fəaliyyət növü təhsillə bağlı olan dövlət qurumu olan qeyri-kommersiya təşkilatının rəhbərinin ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması təşkil edir.

16. Belə ki, hüquqi şəxs haqqında məlumata əsasən, Samux rayonu Alabaşlı qəsəbə Uşaq bağçası körpələr evi 2001-ci il 26 yanvar tarixdə dövlət qeydiyyatına alınmış, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin təbəçiliyindədir. Təşkilatı-hüquqi forması digər qeyri-kommersiya təşkilatı, mülkiyyətinin növü dövlət mülkiyyəti, əsas fəaliyyət növü məktəbəqədər təhsildir.

18. Qeyd edilənlərə əsasən, qarışıq məhkəmə tərkibi belə nəticəyə gəlir ki, hazırkı mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmamışdır. Odur ki, Gəncə Kommersiya Məhkəməsinin 2022-ci il 19 avqust tarixli e-2-2(115)-1828/2022 nömrəli qərarı qanuni və əsaslı hesab edilməlidir.

19. Beləliklə, məhkəmə tərkibi MPM-in 403-1.6, 403-1.7, 403-1.8 və 403-1.8.1-ci maddələrini rəhbər tutaraq

QƏRARA ALDI:

Ərizəçi Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti 12 sayılı Ərazi Vergilər Baş İdarəsinin şikayəti təmin edilməsin.

Gəncə Kommersiya Məhkəməsinin 2022-ci il 19 avqust tarixli, e-2-2(115)-1828/2022 nömrəli qərardadı dəyişdirilmədən saxlanılsın.

Qərar qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.